

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 41 Volume: 8 Issue: 41

Aralık 2015 December 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

INKILÂPLAR DEVRİNDE BİR MİLLÎ MESELE: BEYNELMİLEL GÜZELLİK MÜSABAKASI A NATIONAL AFFAIR IN PERIOD OF REVOLUTIONS: INTERNATIONAL BEAUTY CONTEST

Mustafa ARIKAN*

Öz

Osmanlı Devleti'nin son birkaç yüzyılı, içerde ve dışarda yaşanan birtakım problemlere cevap vermek üzere gerçekleştirilen ıslahatlarla geçmiştir. Tanzimat, bu ıslahat hamlelerinin askeriye, eğitim, hukuk, idare gibi hemen her alana yayıldığı ve derinleştiği bir dönemdir. Cumhuriyet'in ilk yılları ise Türkiye'de sadece rejimin değil, aynı zamanda toplumun ve ona ait kültürel yapının köklü bir değişime uğradığı bir zaman dilimidir. Bu dönemde diğer pek çok alanda olduğu gibi kadınların toplumsal statüleri üzerinde de ciddi değişimler yaşanmıştır. Bu değişim, Türk kadınının toplumsal görünürlüğü'nün artması sonucunu doğurmuştur. Bu çalışma, Cumhuriyet'in ilk yıllarında kadının toplumsal pozisyonunda yaşanan söz konusu değişimi, 1929 yılında gerçekleştirilen Türkiye'nin ilk güzellik yarışması üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Toplumsal Değişim, Kadın, Güzellik Yarışması.

Abstract

Last centuries of Ottoman State has been marked with reforms realized in order to solve internal and external problems. Tanzimat was the era these reform movements have been rooted and become wide spread in all areas such as military, education, law, administration. The early years of the Republic is a time period not only the regime but also society and it's cultural structure undergoes a fundamental change in Turkey. During this period there were significant changes in the social status of women as it happened in many other areas. This change has resulted in the increase social visibility of Turkish women. This study aims to evaluate changing in the status of Turkish women in this period according to the beauty contest in 1929.

Keywords: The Republic, Social Change, Woman, Beauty Contest.

1. Giriş

Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleştirilen büyük inkılaplar, Türk toplumunu, siyasî alandan başlayıp toplumsal ve kültürel alana doğru yayılan, kapsamlı bir değişim sürecine sokmuştur. Her ne kadar temellerini Osmanlı'nın son yüz elli yıllık tarihinde bulmak mümkünse de, Cumhuriyet'le birlikte değişimin mahiyeti oldukça farklılaşmış ve derinleşmiştir. Yapılan inkılâp hamleleriyle sadece devlete, siyasete ve hukuka müdahale edilmemiş, aynı zamanda topluma, onun günlük pratiklerine ve kültürüne istikamet verilmeye çalışılmıştır. Bütün gayret, "muasır medeniyet seviyesinin" üzerine çıkabilmek içindir.

Devlete ve topluma ait hemen her şeyin değişime zorlandığı bu dönemde kadınlar da değişimin bir parçası durumundadırlar.¹Modernleşme taraftarı seçkinler için kadının, geleneksel değerlerin bağlarından kurtarılması, özgürleştirilmesi ve kamu hayatına dâhil edilmesi, medeniyetin en önemli tezahürlerinden biri olarak görülmüştür. Böylece Türkiye'de kadının toplum hayatındaki pozisyonu, modernleşme süreci içinde yeniden biçimlenecektir.(Göle, 1992:17).Bundan dolayıdır ki Türk kadınları bir taraftan hukukî ve siyasî haklarla teçhiz edilirken, bir taraftan da toplumsal hayatta daha çok görünür hâle getirilmeye çalışılmıştır. Bu noktadaki sayısız örnekten biri, 1929 yılında gerçekleştirilen ve Türkiye'de bir ilk olan güzellik yarışmasıdır.

1929 yılının Şubat ayında, Cumhuriyet gazetesinde bir ilân yayımlanmıştır. Buna göre gazete o yıl, Türkiye çapında bir güzellik yarışması düzenleyecektir. Müsabaka sonunda dereceye girecek olan güzellere çeşitli ödüller verilecek ve birinci seçilecek kız, Amerika'da yapılacak güzellik yarışmasında Türkiye'yi temsil etme hakkı kazanacaktır. Bu, bugünkü telâkkilerimiz içinde belki de dikkati çekmeyen magazin bir haber olarak görülebilir. Ne var ki olaya o dönemde yaşanan toplumsal değişim bağlamında yaklaşıldığında, bu yarışma, başvuru sürecinden son aşamasına kadar Türk modernleşmesinin ve bunun inkılâplar devrinde, kadın imgesi üzerinden aldığı şeklin zihinsel kondisyonunu açık seçik bir biçimde ortaya koyacak bir numuneye dönüşmektedir.

* Araştırma Görevlisi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Tarih Bölümü.

¹Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen inkılâplar, esasen Osmanlı'nın son döneminde zaten gündeme gelmiş ve tartışılmış meselelerdir. Dolayısıyla bu değişimin birden bire ortaya çıkmadığını, bilhassa II. Meşrûtiyet'le birlikte diğer konuların yanında kadının toplumsal konumunun da tartışıldığını hatırlatmak gerekir. Bkz. Mustafa Gündüz, *II. Meşrûtiyet'in Klasik Paradigmaları*, Lotus Yayınları, Ankara 2007, s. 42 vd.

Bu çalışmanın ana hedefi, Türkiye’de gerçekleştirilen ilk güzellik yarışmasını merkeze alarak, Cumhuriyet’in ilk yıllarında modernleşme fikri etrafında Türk kadınına biçilen toplumsal rolü anlayabilmektir. Bu amaçla öncelikle Osmanlı’dan Cumhuriyet’e, Türkiye’de kadının toplum hayatındaki yerini tespit etmeye çalışacak ve ardından Tanzimat ve Meşrutiyet devirlerinde yaşanan değişim sürecinde kadının toplumsal mevkii üzerine cereyan eden tartışmalara kısaca değineceğiz. Daha sonra da söz konusu güzellik yarışmasının nasıl gerçekleştiğini aktaracak ve yarışmayla tam olarak neyin amaçlandığını irdeleneceğiz. Böylece nihai tahlilde Cumhuriyet’in ilk yıllarında Türkiye’de yaşanan zihniyet değişimini ve bunun kadın imgesi üzerindeki yansımalarını da takip etmeyi ümit ediyoruz.

2. Osmanlı Toplumunda Kadının Toplumsal Mevkii

“Toplumsal temellerini İslâm dininden alan ve toplumsal hayatta şer’i hukuku uygulayan Osmanlı’da kadın ve erkek hiçbir alanda eşit bir konumda görülmemekte, kadın ikincil bir konumda tanımlanmaktadır. Din temelinde düzenlenen toplumsal hayatta kadının görünmezliği söz konusudur. Bu bağlamda Osmanlı toplum yapısı daha çok cinslerin ayrılığı ilkesi üzerine kurulmuştur. Bu temel dayanak bağlamında kadın, topluma aktif katılımdan büyük ölçüde soyutlanmış, özel alanda tanımlanan, ev içi rollerle sınırlandırılmış ve kılık-kıyafeti çeşitli padişah fermanlarıyla tanımlanmıştır. Dar bir çerçeve içerisine sıkıştırılmış olan kadının toplumsal yaşamdaki rolü de oldukça sınırlandırılmıştır.”(Bakacak, 2009:628).

Yukarıdaki paragraf, geleneksel Osmanlı düzeni içinde kadının toplumsal rolünü açıklamaya çalışan tipik bir misaldir. Bu yaklaşım, içinde doğru tespitler barındırmakla birlikte, Osmanlı döneminde kadının toplumsal rolünü anlamada oldukça üstten bir bakış açısını ve maalesef sığ bir değerlendirmeyi yansıtmaktadır. Zira bu değerlendirmeler anakronik bir zafiyetle bugünün ölçüleri içinden geçmişini açıklamakla maluldürler. Hâlbuki bugünün değer sistemiyle geleneksel toplumda kadının özgürlüğünün tartışılması doğru bir metot değildir (Ortaylı, 2004:58).

Bu metodolojik hatanın tenkide açık bir başka yanı, oldukça oryantalist bir bakış açısını yansıtmasıdır. Bu bakış açısına göre Müslüman Osmanlı kadını örtülüdür, peçelidir. Bu örtü kadının sadece bedenini gizlemekle kalmaz, aynı zamanda onu toplumdan tecrit eden bir duvara dönüşür. Dolayısıyla bu örtü, Müslüman kadının aşağı ve bağımlı konumuna da bir göndermedir (Acun, 2007:96). Oysa bu, çok daha geniş bir perspektifle geleneksel toplumsal ilişkilerin çerçevesi içinde değerlendirilmeyi hak eden bir meseledir.

Osmanlı geleneksel düzeni içinde kadının toplumsal statüsünü belirleyen en önemli müessese hiç şüphe yok ki din ve gelenektir. Ancak bu, Osmanlı kadınının bütün haklardan mahrum bir köle olması demek değildir. Bilâkis İslâm hukuku, Batı’da son birkaç yüzyıl içinde insan hakları alanında yaşanan gelişmeler ortaya çıkmadan önce kadın hakları konusunda çok geniş bir pratiğe kaynaklık etmiştir.

Bu bağlamda Osmanlı örneği incelendiğinde, kadının toplum içindeki mevkiinin ve hukukî açıdan haklarının, kendi dönemine göre hiç de küçümsenmeyecek bir yapı oluşturduğu rahatlıkla iddia edilebilir. Başta evlenme, boşanma, miras ve mülkiyet konularında Osmanlı kadınlarının çok ciddi haklara sahip olduğu, açık seçik bir biçimde görülmektedir. Üstelik bunların sadece teoride kalmayan, pratik olarak uygulanan haklar olduğu, kadı sicillerindeki kayıtlarla sabittir. Bunların dışında ticaretle uğraşan, vakıflar kuran ve hatta ilimle iştigal eden kadın figürü, Osmanlı toplumu için yadırganmayacak bir şeydir (Roded, 1994:418 vd).

Abdurrahman Kurt’un, Haim Gerber’e atıfla kaydettiği üzere 20. yüzyıl İslâm toplumunda (ve dolayısıyla Osmanlı’da) kadınların aşırı derecede baskı altında tutulduğuna dair yaygın bir kanaat vardır. Kadınların bu sözde düşük statüsünün sebebi, İslâm toplumunda yaygın olan ataerkil yapıdır. Hatta daha ileri giderek yapılan yorumlarda, İslâm hukukundan kaynaklanan kadın haklarının da pratikte uygulanmadığı iddia edilir. Oysa Bursa kadı sicilleri üzerinde yapılan tetkikler, bu yaygın kanaatlerin gerçeği yansıtmadığını gösteren bir misaldir (Kurt, 1994:434) ve elde edilen bulgular, yukarıda vurgulandığı üzere kadınların toplum içinde çok ciddi bir faaliyet alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

Osmanlı’nın bir tarım toplumu olduğu dikkate alınarak kadının işgücü olmak bakımında erkeğin hemen yanında yer tuttuğu gerçeği de unutulmamalıdır. Bu açıdan kadın, aile düzeni içinde hayati bir mevkie sahiptir. Sağlıklı, iffetli ve evini koruyacak dirayette bir kadın, Osmanlı toplumunda ideal kadın tipine işaret etmektedir. Ayrıca unutulmamalıdır ki bu aile düzeni içinde kadınların en fazla mağdur olduğu bir uygulama olarak düşünülen çok eşlilik de istisnai bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Yediyıldız, 1994:482).

Şüphesiz ki bütün bu tespitler, Osmanlı toplumu içinde kadınların ideal bir mevkie sahip oldukları anlamına gelmez. Esasen hiçbir toplumsal yapı, hiçbir dönemde bütünüyle idealize edilecek bir görüntü vermez. Burada işaret edilmeye çalışılan husus, Osmanlı toplumu içinde, zamanın ruhuna uygun bir biçimde kadınların toplum içinde belli bir yeri olduğu, birtakım hukukî haklara sahip bulunduğu ve çeşitli

iktisadî faaliyetler gerçekleştirdiğidir.² Zaman ilerledikçe, toplumsal yapı ve zihniyet değiştikçe, bu geleneksel yapı içinde üretilmiş olan kadının konumu da tartışılmaya ve değişmeye başlayacaktır. Modernleşme, toplumsal yapının diğer alanlarında olduğu gibi kadın konusunda da köklü bir değişim yaşanmasına sebep olacaktır.

3. Modernleşme, Toplumsal Değişim ve Kadın Tartışmaları

Bilindiği üzere Osmanlı Devleti, 17. yüzyıldan itibaren idarî ve askerî alanda birtakım aksaklıklarla karşı karşıya kalmıştır. Çeşitli iç ve dış sebeplere dayanan bu zaafın ortadan kaldırılması için önce eski düzen ihya edilmek istenmiş, bunun mümkün olmadığı anlaşıldığında Batı'yı model alan ıslahatlar yapılmaya çalışılmıştır. Başlangıçta ıslahatlar askerî alanla sınırlı tutulmuştur. Ne var ki askerî sahada yapılmak istenen düzenlemeler, ister istemez diğer alanları da etkilemiştir. Zaten Osmanlı Devleti'nin askerî bakımdan geri kalışının esas sebebi de başta maliye ve ekonominin, Batı'daki gelişmelere ayak uyduramamasıyla yakından alakalıdır (Berkes, 2011:76). İşte bundan dolayıdır ki askerî alanda başlatılan ıslahatlar, durgun bir suya atılan taşın, merkezden çevreye doğru genişleyen dalgalar oluşturması gibi, devletin diğer müesseseleri üzerinde etkide bulunmuştur. Gittikçe hızlanan ve derinleşen ıslahat teşebbüsleri, 19. yüzyılın ilk yarısına gelindiğinde askeriye mülkiyeye, hukuktan eğitime kadar uzanan geniş bir yelpazede köklü bir dönüşüm yaşanmasına yol açmıştır.

Söz konusu süreç damgasını vuran ve 1839'da ilân edilen Tanzimat Fermanı, bu döneme ismini vermiştir. Tanzimat dönemi, diğer alanlarda olduğu gibi kadının toplumsal rolünün de yeniden tartışılmaya ve dizayn edilmeye başlandığı bir zaman dilimi olmuştur. Bu dönemde bilhassa edebî eserlerde görücü usulü evlilik, çok eşlilik, kadınların eğitim hakkı gibi konular sıkça işlenmiş ve eleştirilmiştir (Ortaylı, 2004:65). 1860'lara gelindiğinde bu tartışma maddelerinin arasına kadınların sokağa çıkmaları, toplumsal hayattaki temel vazifeleri ve memur olmaları da eklenmiştir. Bilhassa Abdülhamid devrinde bu konuların çokça yer bulduğu mebzul miktarda kitap, dergi ve gazete neşredilmiştir (Gündüz, 2007:161).

Tanzimat döneminden itibaren kadınların toplumsal statülerini etkileyen önemli düzenlemeler yapılmıştır. Mesela kızların eğitimleri konusunda gösterilen çaba, sıbyan mekteplerinde kız öğrencilere daha fazla yer verilmesini, 1858'de kız rüştiyelerinin, 1880 yılında kız idadilerinin ve 1870 yılında da kız öğretmen okullarının açılmasını sağlamıştır. Ayrıca meslekî eğitim alanında kızların devam ettiği ebelik kursları ve sanayi mektepleri de bu dönem içinde hayat bulmuştur. Kölelik ve cariyeliğin kaldırılması, arazi hukukunda yapılan düzenlemelerle kız ve erkek çocuklara eşit pay verilmesi gibi uygulamalar da yine bu dönemde kadın hakları konusunda sağlanan kazanımlardır (Kurnaz, 2011:24-70; Caporal, 1982:101-153).

Bütün bu kazanımlar ve daha fazlası Osmanlı'nın son dönemine kadar devam etmiştir. Ancak kadın imgesi üzerinden yapılan teorik tartışmalar hiç eksilmemiştir. Bunun temel sebebi, kadının toplumsal konumunun modernleşme bağlamında taşıdığı simgesel anlamdır. Zira bu nokta, aynı zamanda medeniyet tartışmalarının kilit noktalarından birini teşkil etmektedir. Nitekim Osmanlı intelijansiyası da bilhassa Meşrutiyet devrinde bu konu etrafında ciddi tartışmalar yaşamıştır.³ Medeniyetin maddî ve manevî cepheleleri bulunduğunu, Batı medeniyetinden alınması gerekenin sadece maddî unsurlar olduğunu iddia eden muhafazakârlarla, uygarlığın bir bütün olduğunu ve dolayısıyla sadece maddî vasıtalar itibarıyla değil örf ve âdetler bakımından da değişimin zaruretine işaret eden Batıcılar için bu mesele, tam bir turnusol kâğıdı işlevi görmektedir (Göle, 1992:20).

II. Meşrutiyet dönemi, bu tartışmaları hararetlendiren fevkalâde münbit bir zemin oluşturmuştur. Bu tartışmaları daha da önemli kılan husus ise, Cumhuriyet döneminde hayata geçirilecek olan inkılâpların adeta taslaklarının burada oluşmasındandır. Özet hâlinde zikretmek gerekirse Batıcılar için gelenek ve din, medeniyetin önündeki en önemli engeldir ve kadınlar, bu gelenek bağlarından kurtarılmalıdırlar (Berkes, 2011:444; Çimen, 2008:296). İslâmcılar için bu yaklaşım, tamamen bir taklitçilikten ibarettir ve derhal terkedilmeli, toplumun ahlâkî varlığı korunmalıdır. Türkçülere göreyse ahlâkî kimlik İslâm dini ile sınırlandırılmamalı, ideal toplumun inşası için geçmişteki Türk yaşamı ihyâ edilmelidir (Göle, 1992:24 vd.; Gündüz, 2007:306 vd.).

Batıcı tezlerin en yüksek sesle dillendirildiği İçtihat dergisinde, kadın ve toplum arasında önemli bir bağ olduğuna işaret edilerek, toplumsal gelişimin sağlanabilmesi için kadına büyük bir rol biçilmektedir. Esasen bu yaklaşım, sadece Batıcılara özgü değildir, istisnasız her düşünce akımı, toplumsal değişim içinde kadına fevkalâde bir ehemmiyet atfetmiştir. İşte bu bağlamda İçtihat'a göre toplumda çeşitli işler yapılırken bunlara kadınların da etkin bir biçimde katılmaları gerekmektedir. Anne olmaları hasebiyle kadınlar, toplumsal değişimin en önemli unsuru olarak görülmektedirler. Bunca önemi olan kadınların toplum içinde

² Osmanlı toplumunda kadının sosyal ve iktisadî alanda sahip olduğu yerin ve hukukî hakların görülebileceği bir kaynak olarak bk. Latife Kabaklı Çimen, *Türk Töresinde Kadın ve Aile*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s.237-285.

³ Kadının toplumsal mevkiinin ne olması gerektiği yönündeki bu tartışmada İslâmcı, Batıcı ve Türkçü tezlerin kısa özeti için bkz. Çimen, a.g.e. s.296-316; Kurnaz, a.g.e.s.124-154.

eşit statüde olmaları, sokakta tek başlarına gezebilmeleri ve kılık kıyafet konusunda rahat davranabilmeleri de vurgulanan unsurlardandır (Gündüz, 2007:164-166).

Tesettür meselesi, o dönem de üzerinde en hararetli tartışmaların yapıldığı bir konudur. Örtünme ve kadının toplumsal mevkii üzerine kalem oynatan isimlerden biri olan Kılıçzade Hakkı, 1912 yılında israf etmemek şartıyla kadınların diledikleri tarz ve biçimde giyinebilmeleri gerektiğini yazmıştır (Kara, 2010:25). Selahaddin Asım'ın şu satırları ise Batıcı çevrelerin tesettür meselesine bakış açısını ortaya koyan tipik bir misâldir: *"Tesettürü kaldırmaktan başka çare yoktur. Kadını sosyal hayata sokmadan da, ona manevî bir terbiye vermek imkânsızdır. Kadını sadece bir dişi olarak gören bir zihniyet tesettürü icat etmiştir. Bugün bu zihniyet medenî toplumlarda yoktur, tesettür de olmamaktadır. Kadının sadece bir dişi olarak görülmesi, beraberinde çok eşliliği getirmiştir."*(Gündüz, 2007:181).

Said Halim Paşa'nın şu satırları ise Asım'ın fikirlerine adeta bir reddiye gibidir: *"... Günümüzde bazı kadınlar örtünmeyi bırakmak, daimî olarak erkeklerle bir arada bulunmak, hürriyet ve serbestlik elde ederek Garp kadınları gibi yaşamak istiyorlar. Evlenen kadın kocasının âmirliğini tanımak istemediği gibi, genç kız da ebeveyninin vesayetine tahammül edemiyor. (...) Kadınların bu gibi iddia ve istekleri bazı erkekler tarafından da doğru bulunarak desteklenmektedir. Bunlar da, erkeklerin tahammül olunmaz istibdadına son verilerek kadınların istekleri yerine getirilmedikçe cemiyet hayatının kurtulamayacağını teslim etmeyi vicdanî bir vazife saymaktadırlar. (...) Hiçbir medeniyet, hiçbir vakitte kadın hürriyetiyle başlamadığı gibi aksine bütün medeniyetlerin kadınların tam hürriyetlerini ele geçirmeleri ile mahvolup gittikleri tarihin en gerçek olaylarından biri olarak sabittir."*(Sait Halim, Yayın Tarihi Yok:135-136).

Batıcı, Türkçü ve İslâmcı çevrelerin kadın meselesi üzerine yazdıklarına dair daha pek çok örnek vermek mümkündür. Ancak yukarıda yapılan kısa alıntılardan dahi açıkça görülüyor ki bu zıt fikirlerin merkezinde yer alan kadın imgesi bir taraf için medeniyete katılımın ölçüsü, diğer taraf için toplumun koruyucusudur. Kadının örtünmesi Batıcılara göre asrileşmenin önünde bir engel, İslâmcılara göre yozlaşmanın önündeki en önemli settir. Bu sebeptendir ki muhafazakârlar kadının toplumsal görünürlüğünü ahlâki bir perspektiften ele alırken, Batıcılar modern bir toplumun inşası için kadınların geleneksel hayat tarzını terk ederek toplumsal görünürlüklerinin artmasını bir zaruret olarak görmüştür (Göle, 1992:42-43).

Bu "toplumsal görünürlük" meselesi milliyetçi bir sentez içinde daha da geliştirilmiş ve kadının toplumsallaşması, görünürlük kazanması millî bir vazife mertebesinde değerlendirilmiştir. Bir anlamda cinsiyet yüklü kimliğinden arındırılan kadın, erkek için bir yoldaşa, toplum için faydalı bir bireye dönüşmüştür (Göle, 1992:46). Cumhuriyet döneminde öne çıkacak olan, Batıcı ve milliyetçi görüşlerin bir sentezi hâlindeki işte bu kadın imgesi olacaktır ki, bu konuyu ilerde daha detaylı bir biçimde irdelemeye çalışacağız. Ancak şimdi, bu tartışmaya bir zemin oluşturması hasebiyle 1929 yılında gerçekleştirilen, Türkiye'nin ilk güzellik yarışmasında neler yaşandığını aktarmalıyız.

4. "Türkiye'nin En Güzel Kadını Kimdir?"

Cumhuriyet gazetesi, 1929 Şubatı'nın ilk günlerinde, peş peşe yaptığı yayınlarla bu sorunun cevabını bulmaya karar verdiklerini kamuoyuna bildiriyordu.⁴ Habere göre o yıl uluslararası güzellik yarışması Amerika'da yapılacaktır. Cumhuriyet gazetesi de bu yarışmaya Türkiye'nin en güzel kadınının katılmasına ön ayak olmayı taahhüt etmektedir. Gazeteye göre bu noktada esas mesele, Türkiye'nin en güzel kadınının kim olduğunun tespit edilmesindedir. İşte bunun için çok önemli bir vazife olarak Türkiye'de ilk defa bir güzellik müsabakası yapılacaktır. 16 ilâ 25 yaşlarındaki hanımların iştirak edebileceği bu "büyük, mühim ve ciddi" müsabakanın nasıl olacağı hakkında kat'î bir kanaat olmadığından, okurlardan da görüş ve önerilerini paylaşmaları istenmektedir (Cumhuriyet, 6 Şubat 1929:1).

Gazeteye göre Türkiye'yi temsil edecek bir güzel mutlaka Amerika'daki yarışmada bulunmalıdır, zira Türk kadınlarının Avrupalı ve Amerikalı kadınlardan hiçbir eksiği yoktur. Hatta Türk güzeli, diğerlerine nazaran çok daha üstündür. Bütün dünya memleketlerinin millî bir mesele olarak gördükleri bu yarışmaların ciddiye alınmasının ve bizce de bir millî mesele addedilmesinin lüzumu, yapılan yayınlarla vurgulanmaktadır. Şayet herkes konuya böyle bir millî hassasiyetle yaklaşırsa, Türkiye'nin en güzel kadınının kim olduğunu tespit ederken daha isabetli karar verilebilecektir. Ayrıca bir gazetenin teşebbüsüyle başlayan böyle bir müsabakaya, tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi belediyelerin ve hükümetin de müzaheret edeceğine dair bir inanç söz konusudur (Cumhuriyet, 7 Şubat 1929:1).

Cumhuriyet gazetesinin yarışmaya bu kadar büyük bir önem atfetmesi, basit bir magazinî heyecan olmanın çok ötesinde anlamlar taşımaktadır. 1920'ler, Türkiye'de Batı medeniyetini tevarüs etmek yolunda en radikal adımların atıldığı yıllardır. Bu dönemde bir yandan Batı ile siyasi ve ekonomik ilişkiler geliştirilmeye çalışılırken bir yandan da sosyal ve kültürel yakınlaşmanın sağlanması isteniyordu. Bu güzellik yarışması, söz konusu amaç için kullanışlı bir araç olarak görülmüştür (Duman ve Duman, 1997:20).

⁴ Konuyla ilgili ilk duyuru 5 Şubat 1929'da yapılmış, takip eden günlerde de birinci sayfadan yayınlara devam edilmiştir.

Peki bu yarışmanın şartları neler olacaktır? Avrupa ve Amerika'daki emsal yarışmaların şartları incelendikten sonra bununla ilgili karar verilmiştir. Buna göre yarışmaya ırk, din ve mezhep farkı olmaksızın en az on beş yaşında olan bütün namuslu Türk kızları başvurabilecektir. Katılım için açık adres ve kimlik bilgileriyle birlikte belli ölçülerde bir fotoğraf gerekmektedir (Cumhuriyet, 15 Şubat 1929:1). Gönderilecek olan fotoğraflar peyderpey gazetede neşredilecek ve okurlar tarafından on beş güzelin -daha sonra bu sayı otuza (Cumhuriyet, 21 Haziran 1929:2) ve en nihayetinde otuz dörde çıkarılacaktır (Cumhuriyet, 4 Ağustos 1929:3)- seçilmesi sağlanacaktır. Daha sonra okuyucular tarafından seçilen bu güzeller, "edipler, muharrirler, heykeltıraşlar, tiyatro sanatçıları, musikişinaslar, belediye ve meclis üyeleri"nden oluşan bir komisyonca adeta bir okul imtihanında olduğu gibi değerlendirilecek ve birinci, bu surette belirlenecektir (Cumhuriyet, 15 Şubat 1929:2).

Oluşturulacak olan jürinin önüne çıkacak olan kızların seçimi ise okuyucular tarafından yapılacaktır. Gazete her gün bir güzelin fotoğrafını basacak ve okuyucular da bunların içinden en güzel üç kızı oy vermek suretiyle seçim yapacaktır (Cumhuriyet, 8 Mayıs 1929:1). Bu arada yarışmaya iştirak ederek güzellerin seçimine katkı sunan okuyuculardan üç kişiye 5, iki kişiye 10, bir kişiye 25 ve bir kişiye de 50 lira olmak üzere toplam 110 lira nakit mükâfat verilecektir. Ayrıca beş okuyucuya da üçer aylık Cumhuriyet gazetesi aboneliği hediye edilecektir (Cumhuriyet, 11 Mart 1929:3). Yarışmaya katılan kızlara ise, dereceye giren güzellerden yirmisinin -bu sayı da ilerleyen aylarda 34'e çıkacaktır (Cumhuriyet, 4 Ağustos 1929:1)- filme alınacağı müjdelenmektedir. Yapılacak olan Güzellik Müsabakası Filmi'nde güzeller, birer birer ve gruplar hâlinde, ayakta, otururken, gülerken, konuşurken bir sinema yıldızı gibi kayda alınacaklardır. Bu film, başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin bütün sinemalarında gösterilecektir. Gazeteye göre yarışmaya katılan hanımlar için bundan daha güzel bir hediye düşünülemez (Cumhuriyet, 9 Nisan 1929:4).

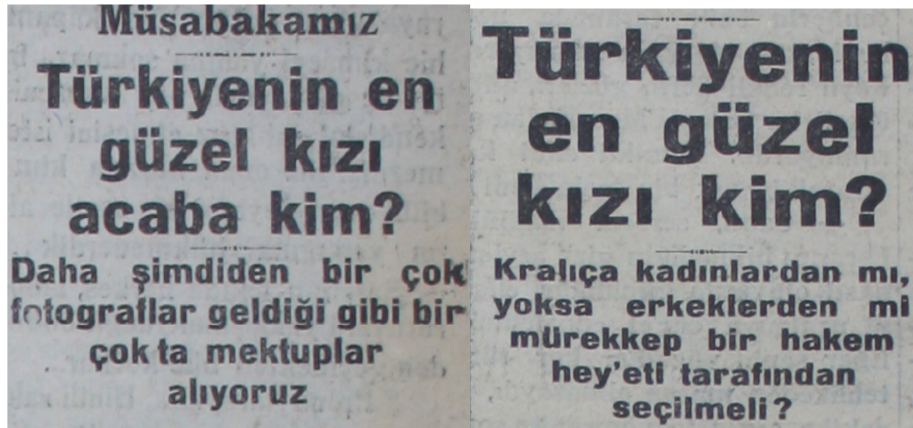
Yarışmaya katılan kızlar için bir müjdeli haber de 5 Ağustos 1929 tarihli nüshada verilir. Buna göre Ankara Postası filmini çeken İpekçi Kardeşler, yeni yapacakları film için yarışmaya katılan kızlara bir teklifte bulunmaktadır. Dereceye giren ilk beş güzelden üçü, yapılacak denemelerden sonra seçilerek yüksek bir maaş karşılığında filmde oynatılacak ve kendileri "millî sinema yıldızı" yapılacaklardır (Cumhuriyet, 5 Ağustos 1929:1).

Bütün bu haberler ve vaat edilen hediyeler karşılık bulmuş ve Şubat'tan Temmuz ayına kadar onlarca genç kız yarışmaya müracaat etmiştir. Bu süre içerisinde oldukça keyifli ve ilgi çekici konular da gündeme gelmiştir. Bilhassa okurlardan gelen talep, öneri ve şikâyetler kaydedilmeye değerdir.

5.Yarışmaya İlişkin Mütalâalar, Öneri ve Şikâyetler

Cumhuriyet gazetesinin tertip ettiği bu yarışmaya yapılan ilk eleştiri, Türkiye'nin uluslararası platformlarda kızlarının güzelliğiyle değil, âlimleriyle, kâşifleriyle, tayyarecileriyle, fen ve sanat adamlarıyla boy göstermesi gerektiği yönündedir. Gazete, yapılan bu eleştiriye doğru bulmadığını, umumî hayata atılmış olan Türk kadınının her vesile ile ve her platformda Türkiye'yi temsil etmesi gerektiğini yazmaktadır. Dahası Cumhuriyet'e göre "hârice ipek çorap gönderemiyoruz diye tütün de mi gönderilmemelidir?" Uluslararası platformlarda Türkiye'yi temsil edecek ilim, fen ve sanat erbabı yok diye güzel kızlarımızı kendimize saklamanın anlamsız olduğu iddia edilmektedir (Cumhuriyet, 12 Şubat 1929:3).

Yarışmayla ilgili olarak ilk günlerde ortaya atılan çekincelerden biri de yarışmaya başvuruda bulunup da dereceye giremeyen kızların gururlarının incineceğine dairdir. Gazete, 16 Şubat 1929 tarihli nüshasında bu endişenin ne kadar yersiz ve lüzumsuz olduğuna dair neşriyatta bulunmuştur (Cumhuriyet, 16 Şubat 1929:1).

Şekil 1: Yarışmaya ilişkin olarak Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan haber başlıklarından iki örnek.⁵

⁵ 14 ve 18 Şubat 1929 tarihli Cumhuriyet gazetesi nüshaları.

Kadın güzelliğinden yine bir kadının daha iyi anlayacağını iddia eden, bu yüzden de hakem heyetinin kadınlardan oluşturulması yönünde tavsiyede bulunan bir okur mektubuna karşı gazete, Amerika ve Avrupa'daki yarışmalarda jürinin edebiyat ve sanatla uğraşan erkeklerden oluştuğunu söylemektedir. Üstelik gazeteye göre hanımlar kendi kendilerini pek beğendikleri için diğer hemcinslerini kolayca beğenmezler. Bu sebeple hem kadınların hem de erkelerin bulunduğu karma bir jürinin oluşturulacağı yazılmaktadır (Cumhuriyet, 18 Şubat 1929:1).

Yarışma başladıktan ve müracaatta bulunan kızların fotoğrafları gazetede neşredildikten sonra okuyuculardan gelen bazı talepler yine kayda değerdir. Enver Suphi isimli bir okuyucuya cevaben yazılan yazıda, yarışmaya katılan kızların hepsinin "Teşkilât-ı Esasiye kanununun tarifi dâhilinde bulunan Türkler" olduğu dile getirilmektedir. Yani okuyucunun yanlış olarak zannettiği gibi yabancı devletler tebaasından olan hiç kimse yarışmaya katılmamaktadır (Cumhuriyet, 17 Mart 1929:1).

Bunların dışında yarışma boyunca okuyuculardan güzel kızların fotoğraflarını kesip saklamak isteyen (Cumhuriyet, 11 Mart 1929:1), çirkin buldukları kızların fotoğraflarının yayımlanmasına karşı çıkan (Cumhuriyet, 24 Mart 1929:1), sahibinden habersiz başkasına ait fotoğraf gönderen (Cumhuriyet, 16 Haziran 1929:1) ve müsabakaya katılan kızlara gönderilmek üzere mektup yazan (Cumhuriyet, 19 Nisan 1929:2) okuyucular da olmuştur. Ayrıca Ordu'da çıkarılan Tekâmül gazetesi, yarışmaya millî bir ehemmiyet atfedip başvuru şartlarını aynen yayımlayarak Cumhuriyet'e destek vermiştir (Cumhuriyet, 18 Mart 1929:1).

Bütün bu çalışmalara ve gayretlere rağmen Haziran ayına kadar yarışma tamamlanamamış, Amerika'daki güzellik yarışmasına da Türk temsilci gönderilememiştir. Bu durumda ne olacağını soran okuyuculara, Amerika'daki yarışmanın her sene tekrar ettiği söylenerek birinci gelecek güzelin bir sonraki yıl yapılacak yarışmaya katılacağı duyurulmuştur. İşin iyi yanı, bu süre zarfında birinci gelecek güzel İngilizce öğrenebilecektir (Cumhuriyet, 17 Haziran 1929:1).

Netice itibarıyla Şubat ayında başlayan yarışma, başvuru süresi birkaç defa uzatılarak ve şartları zaman zaman değiştirilerek yaz aylarına kadar devam etmiştir. Haziran ayında son fotoğraflar yayımlanmış, Temmuz ayında okuyuculardan oylar toplanmıştır. Ağustos ayında jüri karşısına çıkacak olan kızlar tespit edilmiş ve en nihayetinde yarışma, Eylül ayında tamamlanabilmiştir.

6. "1929 Türkiye Güzellik Kraliçesi İntihap Edildi"

Jürisinde Abdülhak Hamit, Halit Ziya, Cenap Şehabettin, Hüseyin Rahmi, Peyami Safa gibi ünlü simalarla birlikte pek çok sanatçının bulunduğu yarışma, 2 Eylül 1929 tarihinde tamamlanmıştır. Feriha Tevfik'in birinci seçildiği yarışmada Semihe Hanım ikinci, Araksi Çetiniyan üçüncü olmuşlardır (Cumhuriyet, 3 Eylül 1929:1). Türkiye'nin bu ilk güzellik yarışması, sadece yurtçinde değil, yurtdışında çıkan gazetelerde de yankı bulmuş, yarışmayla ilgili haber ve yorumlar neşredilmiştir (Cumhuriyet, 4 Eylül 1929:3).

Bu tafsilatlı bilgilerden sonra şu sorunun cevabını arayabiliriz: Aylarca devam eden bir süreç sonunda gerçekleştirilen bu güzellik yarışması, düzenleyenler tarafından hangi maksatlarla organize edilmiştir? Elbette bu müsabakanın amacı, sadece magazinelle yahut popüler bir iş yaparak kamuoyunu meşgul etmek, ilgi çekmek değildir. Bu dönemde gerçekleştirilen inkılabın temel amacı, toplumu Batı kültürü istikametinde değiştirmektir. İlerlemenin ve çağdaşlaşmanın bir sembolü olarak kadının toplumsal statüsünde yapılacak değişiklik, bu açıdan fevkalâde önemli görülmektedir. Zira kadının toplumsal alanda görünürlüğünün artırılması, Türkiye'nin ne derece Batılılaştığının da bir göstergesi olacaktır.

Bu genel ifadeyi kavramsal bir çerçeve içine alarak izah etmek mümkündür, yarışma boyunca kullanılan dil ve üslup buna imkân sağlamaktadır. Bu minvalde öne çıkan kavramlar milliyetçilik ve medeniyettir.⁶ 23 Şubat tarihli nüshada yarışmanın sırf millî bir maksatla açıldığı, Balkan milletlerinin bile millî gayelerle katıldığı böyle yarışmalardan Türkiye'nin uzak kalmaması gerektiği vurgulanmaktadır (Cumhuriyet, 23 Şubat 1929:1). Kendisini milliyetperver bir genç kız olarak tanıtan okuyucunun göndermiş olduğu mektupta da buna benzer bir biçimde güzellik müsabakasının millî bir mesele olarak görülmesi gerektiği yazılmaktadır (Cumhuriyet, 26 Şubat 1929:1). Yarışmaya ilişkin olarak neşredilen haber ve yorumlarda, bu milliyetçi ve medeniyetçi yaklaşım alt metinlerde rahatlıkla fark edilmektedir.

Bunun bariz bir örneği de 1 Nisan tarihli nüshada mevcuttur. Cumhuriyet gazetesinin gerçekleştirdiği yarışma dış basında da yankı bulmuş ve bununla ilgili yayımlar yapılmıştır. Cumhuriyet, bir Alman gazetesinde yer alan değerlendirmeyi aynen iktibas ederek yayımlamıştır: "*Kafes ve çarşıftan kurtulan Türk hanımı, hürriyet hakkından istifade etmektedir. İstanbul'un maruf gazetesi Cumhuriyet, Türkiye'de ilk defa güzellik müsabakası açmışlardır. Bu müsabakada İstanbul'daki ekalliyetleri teşkil eden anasır da iştirak etmektedir. Bunlar meyhanında güzelleri hakikaten dilber olan koyu siyah gözlü Ermeni kızları ve klasik Rum güzelleri de vardır.*"

⁶ Bu iki kavram, Peyami Safa tarafından Atatürk inkılabının iki değişmez prensibi olarak tanımlanmıştır. Bkz: Peyami Safa, *Türk İnkılabına Bakışlar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2006, s.92

Fakat bilhassa vakur güzellikleri, zarif giyinişleriyle Türk hanımları diğer anasından fazla nazarı dikkati celbetmektedirler.” (Cumhuriyet, 1 Nisan 1929:1).

Meselenin bir başka ilgi çekici yanı, bu “medenî olma hâli”nin uluslararası ilişkiler için kullanışlı bir vasıta olarak görülmesidir. Meselâ 12 Şubat 1929 tarihli Cumhuriyet gazetesinde müsabakaya ilişkin olarak yazılan yazı, bu bakış açısını yakalamamızı sağlayan bir örnektir: “... Yunanistan bile bu güzellik müsabakalarına iştirak ettiği hâlde kadınlarının güzelliği dillerde destan olan Türkiye böyle bir müsabakaya neden iştirak etmesin? (...) Türkiye her vesile ile kendini dünyaya tanıtmaya, propaganda yapmaya mecburdur. Nihayet bir propaganda mahiyetinde olan bu müsabakaya iştirak etmekten az da olsa fayda vardır zarar yoktur.”(Cumhuriyet, 12 Şubat 1929:3).

Bunlar dışında yarışmanın amaçlarıyla ilgili olarak Yunus Nadi’ye referansla şu noktanın da altını çizebiliriz: Nadi’ye göre güzellik, keyif ve heves aleti olan bir oyuncak değil, aynı zamanda bir milletin hem fizikî hem de ahlâkî kuvvet ve sağlamlığının göstergesidir. Güzelliğin ancak sağlıklı vücutlarda bulunacağına vurgu yapan yazar, gelişmiş ülkelerde fen ve sanat marifetiyle bunun daha da geliştiğini yazmaktadır. Dolayısıyla bu yarışmanın, bu noktalara da işaret eden bir yönü vardır. Fertçe ve milletçe başarılı olmanın, saadete ulaşmanın ilk şartı budur (Cumhuriyet, 3 Eylül 1929:2). Uzun ve yorucu savaşlardan çıkmış, iktisaden zayıf kalmış ve dolayısıyla hastalık ve salgınların yaygın olduğu bir toplum için bu yarışma, dolaylı yollardan da olsa sağlıklı bir toplum kurulması adına mesajlar taşımaktadır. En azından yarışmayı tertip eden Yunus Nadi’nin yarışma bittikten sonra yaptığı değerlendirmede meselenin bu yönü de öne çıkarılmıştır.

Görülüyor ki 1929 yılında gerçekleştirilen Türkiye’nin ilk güzellik yarışması, gerek tertipleyen gazetenin sahibi ve yayın politikası, gerek oluşturulan jürinin mahiyeti dikkate alındığında, basit bir olay olarak geçiştirilemeyecek kadar anlamlıdır. Neredeyse yarı resmî bir organizasyona dönüşen yarışma, inkılâpların ruhuna paralel mesajlar ve içerikle topluma sunulmuştur. Ayrıca yukarıda işaret etmeye çalıştığımız üzere kadının toplumsal mevkiini yeniden tesis etmeye çalışan inkılâp kadroları için bu yarışma (ve elbette sonraki yıllarda tekrar edecek olan yarışmalar), çok önemli birer “modernleştirme vasıtası” olarak görülmüştür.

7.İnkılâplar Devrinde Türk Kadınına Biçilen Rol

Türk inkılâbı, sadece bir rejim değişikliği değil, bir toplumsal dönüşüm projesidir. En başta zihni kalıpların değiştiği bu süreçte toplum da yepyeni bir forma kavuşturulmak istenmiştir. Şüphesiz kadınların kazanacağı mevki de bu yeni forma uygun bir biçimde şekillenmiştir. Yukarıdaki izahlardan da anlaşılacağı üzere bu değişim öncelikle Türk kadınına, toplum içinde aktif olan ve erkeğin hemen yanında yerini alan modern ve millî bir imaj çizmiştir. Ancak biraz daha derine inildiğinde bu “millî Türk kadını” imajının köklerinin bilhassa Balkan Savaşları’na kadar gittiği (Kaplan, 1994:470), “modern”liğin ise kendine özgü tarafları olduğu, hemen fark edilecektir.

“Ulusu için yararlı olmaya çalışan, siyasî alanda erkeklerin yanında yerini alan, buna karşın müşfikliğinden kaybetmeyen, ağırbaşlı, arkadaş, vatanın anası, halkçı kadın tipi...” Halide Edip’in çizdiği bu kadın tipine, inkılâplar devrinde sıkça atıf yapıldığı görülmektedir. (Göle, 1992:47). Meselâ Haydar Necip’in 1924 yılında yazdığı şu satırlar buna bir örnektir: “... Anadolu kadını Türk kadınlığının örneği olabilecek yegâne timsaldir. Medenî bir kadında hangi vasıfları ararsanız mutlaka ve bilâ-istisna Anadolu kadını onları kendinde toplamıştır. Aşkta vefa, hayatta metanet, ahlâkta resânet, terbiyede an’aneye hürmet ve alâyişten içtinab Anadolu kadınının tabii meziyetleridir.” (Necip, 1981:501).

Bu üstün vasıflara sahip kadın tipi için toplum hayatı içinde aktif bir yer almak sadece bir hak değil aynı zamanda bir vazife olarak telâkkî edilmiştir. Bu konuda eski Türk tarihine atıfta bulunan İsakAyasi, aile idaresinden devlet idaresine kadar erkeğin yanında yer alan Türk kadınlarının, milletin Avrupa medeniyetini iktibas etmeye, fikren ve ruhen yükselmeye uğraştığı bu zamanda erkeklerle omuz omuza çalışacağına olan inancını dile getirmektedir. Yazar, bazı kadınların Bizans’tan kalma bir zihniyetle kendilerini hayatın bir ziyneti olan gül veya oyuncak gibi hissetmelerini eleştirir. Ona göre kadınlar mutlaka kendi tabiatlarına uygun bir işte çalışmalı ve hükümet de bu konuya gereğince önem vermelidir (Ayasi, 1981:508 vd).

Türk kadını için öngörülen bu yeni rol, Süreyya Hulusi tarafından Trabzon Türk Ocağı’nda verilen konferansta şu şekilde dillendirilmiştir: “Türk cemiyetini mesut edecek olan kadın bir bebek gibi hülya olan, hoppa, züppe bir kadın olamayacağı gibi, hiçbir şey anlamayan alelade bir esir şeklindeki kadın da olamaz. Türk ailelerine neşe ve Türk hayat-ı içtimaiyesine hayat ve ruh verecek olan Türk kadını evinin hem kölesi hem hanımı olabilen bilgili, vakur ve afif bir kadındır. Bu kadın aynı bilgi ve iffetle memleketin iktisat işlerine karışmalıdır. Tâ ki kendine mev’ud olan hürriyeti, insanlığı istihsal edebilsin.”(Hulusi, 1981:516 vd).

Görülüyor ki Cumhuriyet’in ideal kadın tipi, aslında toplumsal alanda görünürlüğünü arttırırken aynı zamanda neredeyse kadınlığını unutturmaya çalışmaktadır. Toplumsallaştıkça halka yakınlaşan bu kadın figürü, süsten sıyrılmış, sade ve fazilet sahibidir (Göle, 1992:47).Bu dönemde kadın, her hâliyle “millî”

ve “medenî” bir toplumun en açık simgesi olarak kurgulanmak istenmiştir. Her şeye rağmen bu kadın figürünün ortaya çıkabilmesi için Meşrutiyet devrinde yaşanan tartışmalarda karşımıza çıkan muhafazakâr fikirlerin ve bu fikirlerin beslendiği kaynak olan İslâm hukukunun bertaraf edilmesi gerekmektedir. Bunu sağlayacak olan anahtar kavram ise laiklik olacaktır (Caporal, 1982:207; Kili, 2011:92 vd.).

Müstakil olarak çalışılmayı hak eden laiklik kavramı, konumuz bağlamında ele alındığında toplum içindeki cinsiyet eşitliği ve kadın hakları açısından atıf yapılması gereken bir bahistir. Yukarıda da vurguladığımız üzere Osmanlı’da kadın-erkek eşitsizliğinin kaynağı olarak İslâm hukuku görülmektedir. Dolayısıyla bu eşitsizliğin giderilmesi için laik bir hukuk sisteminin benimsenmesi gerekmektedir. Bu noktada kadınların da seküler bir hayat tarzını benimsemeleri, sistemin kök salması için hayati bir öneme sahiptir (Caporal, 1982:207-209). Bundan dolayıdır ki 1929 yılında ilk kez tertip edilen ve ilerleyen yıllarda da tekrar edilecek olan güzellik yarışmalarının seküler hayat tarzını topluma benimsetme maksadını da zımnen taşıdığını vurgulamak gerekir.

8. Sonuç

Türkiye’de ilk güzellik yarışması, 1929 yılında, Cumhuriyet gazetesinin himayesinde gerçekleştirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı 16-25 yaşları arasında seksenden fazla kızın katıldığı bu ilk güzellik yarışması, bugünün ölçüleri içinde mütalâa edildiğinde basit bir magazin haberidir. Ancak Cumhuriyet’in ilk yıllarında yaşanan büyük dönüşüm ve bu dönüşümün siyasî ve kültürel hedefleri ve tarihî arka planı dikkate alındığında, söz konusu olay dönemin ruhunu inceleyebileceğimiz bir numuneye dönüşmektedir.

Malûmdur ki Osmanlı Devleti’nin son birkaç yüzyılı, içerde ve dışarda yaşanan birtakım problemlere cevap vermek üzere gerçekleştirilen ıslahatlarla geçmiştir. Tanzimat dönemi, bu ıslahat hamlelerinin askeriye, eğitim, hukuk, idare gibi hemen her alana yayıldığı ve derinleştiği bir zaman dilimidir. Bütün bu alanlarda yaşanan değişim, toplumsal yapı, insan ilişkileri ve kültürel alan üzerinde de derin bir etki yaratmıştır. Bu çerçevede kadının toplumsal mevki de diğer pek çok konuda olduğu gibi yeni tartışmaların yaşandığı bir alana dönüşmüştür. Netice itibarıyla Osmanlı toplumunda kadının sahip olduğu hak ve sorumluluklar, geleneksel yapının oluşturduğu kurum ve anlayışlar, Tanzimat döneminden itibaren önce eleştirilmeye ve ardından değişmeye başlamıştır.

Osmanlı idarecileri için devletin bekasıyla ilgili alternatifsiz bir tercih olan idarî alandaki “modernleşme” meselesi, böylelikle toplumsal ve kültürel bir dönüşümün fitilini ateşlemiştir. Bu değişim süreci içinde farklı fikir hareketlerine mensup yazar, çizer ve düşünürler için kadının toplum içindeki statüsünün ne olacağı, modernleşmenin istikametiyle ilgili ayırdedici bir turnusol kâğıdına dönüşmüştür. Batıcı fikirleri benimseyen entelektüeller için kadının özgürleşmesi ve toplum içinde eşit bireyler olarak her alanda erkeklerin yanında yer alması, modernleşmenin en önemli gereği ve göstergesi olarak algılanmıştır. Muhafazakâr çevreler için Batı’nın tekniğini alıp kültürünü dışarıda bırakmak fikri esas olduğu için kadınların İslâmî ölçüler içinde yaşaması ve toplum içinde buna göre konumlanmaları gerekmektedir. Türkçü çevreler ise ahlâkîliğin sadece İslâm dini ile sınırlandırılmamasını ve eski Türk örfünden hareketle toplumda kadın-erkek eşitliğini savunmuşlardır.

Cumhuriyet’in ilk yıllarında kadına biçilmiş olan toplumsal rol, arka planda cereyan eden bu Meşrutiyet devri tartışmalarına dayanmaktadır. Bize göre inkılâplar devrinde Türk kadınının toplumsal statüsü, Batıcı ve Türkçü fikirlerin bir sentezi olarak şekillenmiştir. Bu statünün yaslandığı temel kavramlar millîlik ve medenîliktir. Bu iki kavramın dolaylı olarak yaslandığı istinat noktası ise laikliktir. Millîlik, Osmanlı’nın millet kelimesine yüklediği dinî anlamlardan çok İslâm öncesi kültürel öğelere, medenîlik ise daha çok Batı medeniyetinin pratiklerine indirgenmiştir. Bu noktada laiklik, toplumsal ve kültürel alandaki din etkisini ortadan kaldıracak yahut en aza indirecek bir araç olarak kullanılmıştır. Bu parametreler çerçevesinde şekillenen Cumhuriyet’in ideal kadın figürü millette yararlı, bilgili, iyi eğitim almış, erkeğin en büyük yardımcısı ve toplumsal görünürlüğü artmış halkçı bir tiptir. Bununla birlikte namus ve terbiye timsali olan ideal Türk kadını, müşfik ve sevecen bir ev hanımı, çocuklarını toplum için yetiştiren bir mürebbiye gibidir. Bütün bunlar, Türk kadınının, toplum için kadınlığından feragat edecek kadar ileri düzeyde bir sorumluluk sahibi olması demektir.

Bütün bu tespitlerden sonra denilebilir ki 1929 yılında gerçekleştirilen güzellik yarışması, bu ideal kadın tipinin toplum nezdinde ilk numunelerini ortaya çıkarmak için tertip edilmiştir. “Millî” bir bilince ve “medenî” bir görünüme sahip Türk kızları böylelikle toplum için örnek gösterilecek şekilde kamuoyu önüne çıkarılmışlardır. Ayrıca son bir tespit olarak bu tip yarışmalarla genç Türkiye’nin, Batı âleminin bir parçası olduğu mesajı verilerek, az da olsa siyasî açıdan birtakım kazançlar sağlanacağı umulmuştur.

KAYNAKÇA

Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet Gazetesi (1929)

Kıtaplar ve Makaleler

- ACUN, Fatma, (2007) "Görsel Verilerde Kadın İmajı (1923-1960)", *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 16, s.91-112.
- AYASİ, İsak, (1981) "Türk Kadını", *Atatürk Devri Fikir Hayatı II*, Hazırlayanlar: Mehmet Kaplan vd., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.504-512.
- BAKACAK, Ayşe Gelgeç, (2009) "Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Deneme", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 44, s.627-638.
- BERKES, Niyazi, (2011) *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- CAPORAL, Bernard, (1982) *Kemalizm'de ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.
- ÇİMEN, Latife Kabaklı, (2008) *Türk Töresinde Kadın ve Aile*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- DUMAN, Doğan-DUMAN, Pınar, (1997) "Kültürel Bir Değişim Aracı Olarak Güzellik Yarışmaları", *Toplumsal Tarih Dergisi*, S. 42, s.20-26.
- GÖLE, Nilüfer, (1992) *Modern Mahrem*, Metis Yayınları, İstanbul.
- GÜNDÜZ, Mustafa, (2007) *II. Meşrutiyet'in Klasik Paradigmaları*, Lotus Yayınları, Ankara.
- HULUSİ, Süreyya, (1981) "Konferans", *Atatürk Devri Fikir Hayatı II*, Hazırlayanlar: Mehmet Kaplan vd., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.513-517.
- KAPLAN, Leylâ, (1994) "II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Kadınlarının Özgürleşme Hareketi", *Osmanlı*, (Editör: Güler Eren), Cilt 5, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.466-473.
- KARA, İsmail, (2010) *Cumhuriyet Türkiye'sinde Bir Mesele Olarak İslâm*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- KİLİ, Suna, (2011) *Atatürk Devrimi Bir Çağdaşlaşma Modeli*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- KURNAZ, Şefika, (2011) *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını (1839-1923)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- KURT, Abdurrahman, (1994) "Osmanlı'da Kadının Sosyo-Ekonomik Konumu", *Osmanlı*, (Editör: Güler Eren), Cilt 5, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.434-449.
- NECİP, Haydar, (1981) "Anadolu Kadını", *Atatürk Devri Fikir Hayatı II*, Hazırlayanlar: Mehmet Kaplan vd., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.501-503.
- ORTAYLI, İlber, (2004) *Osmanlı İmparatorluğu'nda İktisadî ve Sosyal Değişim Makaleler I*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- RODED, Ruth M., (1994) "Osmanlı Tarihine Cinsiyet Açısından Bakılması", *Osmanlı*, (Editör: Güler Eren), Cilt 5, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.418-427.
- SAFA, Peyami, (2006) *Türk İnkılâbına Bakışlar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Said Halim Paşa, (Yayın Tarihi Yok) *Buhranlarımız*, Baskıya Hazırlayan: M. Ertuğrul Düzdağ, Tercüman 1001 Temel Eser.
- YEDİYILDIZ, Bahaeddin, (1194) "Osmanlı Toplumunu", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, (Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu), Cilt 1, İslâm Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, İstanbul, s.441-499.

EK I

Türkiyanın en güzel kadını kimdir ?

Türkiyenin güzellik Kraliçesini bulmağa karar verdik

“Cumhuriyet,, Türkiye güzellik Kraliçesinin Amerikada yapılacak beynelmilel müsabakaya iştirakini temin edecektir

Türkiye güzelinin beynelmilel müsabakaya iştirakini temine “ Cumhuriyet ,, ünayak olacaktır.

Başka memleketlerde seçilmekte olan güzellik birincileri münasebetiyle “ Cumhuriyet ,, in dünkü nüshasında yazdığımız yukarıki fıkra, karilerimiz arasında ciddi bir alâka tevlit etti.

Dün bir çok yerlerden telefonla vaki olan müracaatlardan anladık ki, Türkiye güzellik kraliçesini intihap için vaki olacak mühim ve ciddi bir teşebbüs hüsnü bul görecektir.

Filhakika, dün de yazdığımız vechile Türk kadınının avrupa ve Amerika kadınlarından noksan nesi vardır? Niçin bütün dünya memleketleri güzellik müsabakalarının bir arada toplandığı yerde Türkiyenin en güzel hanımını bulmak istiyorlar?

Türkiyenin en güzel kadını şu avrupa güzelinden daha güzel değil midir ?

Türkiyenin en güzel kadını kimdir ?..

Ma'alesefin bu en mühim k...

Yarışmayla ilgili ilk duyurulardan bir örnek.

Yarışmada dereceye giren güzeller. Ortada Feriha Tevfik, sağında Semihe Hanım, Solunda Araksi Çetiniyan.